

werken, wordt Zwavel ingegeven om derzelver geweld te doen bedaaren; en fomtyds stuit ze derzelver verdere werking. Zelfs Rottekruid (o), dat invreetend vergift, wordt door het bydoen van Zwavel onschadelyk; en hier van daan is het mogelyk, dat, als 'er een klein gedeelte Rottekruid in de Zwavel is, dezelve geene vergiftige hoedanigheid daar van verkrygt.

SUMACH *folia*, *semen*: *fruticis quæ Rbus folio ulmi*. C. B. Snak; de bladeren en zaaden 'er van [E.].

Deeze boom, of heester, wordt op sommige plaatsen om zyne vrugten voor keuken gebruik geteeld; gelyk ook voor de Verversenz. by ons wordt hy alleen in de tuinen der Liefhebbers gevonden. De zaaden, of beziën zyn van eene roode kleur, en van gedaante rond en plat. Deeze zoo wel, als de bladeren, zyn middelmatig saamentrekkend, en fomtyds met dat oogmerk ingegeven; maar zyn nu vreemd in de Winkels geworden.

SYMPHYTUM, Zie CONSOLIDA.

TACAMAHACA [E.]: eene hars, die van eenen hoogen boom (*Tacamahaca populo similis*, *fructu colore pœonie simili*. J. B.) verkreegen wordt; welke boom op het vaste land van Amerika van zelfs groeit, en als hy wel bewaard wordt, de winters van onzeluchtfreek doorstaat. Somtyds vindt men twee soorten van deeze hars. De beste (om dat ze in eene soorte van kalabas schillen vergaanderd wordt) *Tacamahaca* in schillen genaamd, is eenigzins vetagtig en week, van eene bleek geele of groenagtige kleur, een speceryagtigen smaak, en eenen welriekenden aangenaamen reuk, naby koomende aan dien van Lavendel en Ambergrys. Deeze soorte is zeer zeldzaam: die men doorgaands in de Winkels vindt, in half doorschynende korls of kluiten, is van eene witagtige, geelagtige, bruinagtige, of groene kleur, en van eenen minder aangenaamen reuk, dan de voorgaande. De eer-

ste wordt gezegd uit de vrugt van den boom te vloeijen; de andere uit infnydingen, in den stam van den boom gemaakt. Deeze Hars wordt by de *Indiaanen* naar men zegt, uitwendig gebruikt, om Gezwellen te verdryven en ryp te maaken, en pynen en smerten in de leden te verzagten: het is een inmengsel in de pynstillende, hoofd-, en maagpleisters, gelyk ook in die voor de Moederkwaal (p) van de *Edinburgsche Apotbeek*. De Welriekendheid der beste soorte wyt genoeg aan, dat ze tot meer andere gebruiken zoude kunnen aangewend worden.

TAMARINDUS [L. E.]: Tamarinde of zuure zwarte Daadelen; de vrugt van een boom, die in Oost- en West-Indien groeit, door C. BAUHINE *siliqua Arabica*, *quæ tamarindus*, genoemd. Het is een peulvrugt, die naar eene schil of peul met kraalen gelykt, en verscheidene harde zaaden insluit, te gelyk met een donker kleurig lymig vleesch van eenen aangenaamen zuuren smaak: De Oost-Indische Tamarinden zyn langer, dan de West-Indische soorte; dewyl de eersten wel zes of zeven zaaden bevatten, en de laatsten zelden meer dan drie of vier. Het vleesch deezer vrugten, in de hoeveelheid van twee of drie drachma's ingenomen, maakt zagtylk open lyf, of is buikzuiverend (q); en ter zelve tyd verlaat het dorst door zyne zuurheid, en vermindert de onmaatige hitte. Het vermeerdert de werking der buikzuiverende zoete dingen, als *Casia* en *Manna*, en verzwakt die van de harsagtige buikzuiverende middelen (r). Sommigen hebben gemeend, dat het in staat was om de vergiftigheid der bereidingen van spiesglas (s) te verzwakken; doch de ervarenheid toont, dat het veel eer eene tegengestelde uitwerking heeft, en dat alle zuuren van plantgewassen derzelver kragt vermeerderen. De Tamarinden zyn een inmengsel in het slijkmiddel van *Casia* (t) [L.], het verzagkend slijkmiddel [E.] (v), en het afkooksel van Tamarinde met zenebladeren [E.] (x).

TA-

(o) *Arsenicum*. (p) *Emplastra anodyna, cephalica, stomachica, & hysterica*. (q) *Laxans vel purgant.*
(r) *Cathartica resinosa*. (s) *Præparaciones antimoniales*. (t) *Electuarium Cassia*. (v) *Electuarium lenitivum.*
(x) *Decoctio tamarindorum cum fena*.

TAMARISCI *folia, cortex: Tamarisci alterius folio tenuiore, sive Gallicæ. C. B.*
De Tamaris boom; zyn bast en bladeren.

Deezen zyn maatig saamentrekkende: men ontmoet ze nooit in voorschriften, en zyn al lang geheel vreemd in de Winkels geweest.

TANACETI *folia, flores, semen: Tanacetii vulgaris lutei. C. B.* Rynvaaren, Wurmkruid; de bladeren [L.], bloemen en zaaden 'er van [E.].

Rynvaaren groeit in 't wilde langs de wegen, en aan de kanten der velden; en wordt ook menigmaal in de tuinen gekweekt, zoo wel voor keuken gebruik, als tot geneeskundige oogmerken: het bloeit in Juny en July. Als een geneesmiddel beschouwd, is het een maatig heet bitter, verzeld van eenen sterken niet zeer onaangenaamen geur: Sommigen hebben 'er een groot gevoelen van gehad in moederkwaalen, byzonderlyk die uit gebrek of opstopping der zuivering van de Baarmoeder voortkomen. De bladeren en zaaden zyn in zeer groote achtinge geweest, als middelen tegen de wurmen (y): de zaaden zyn zoo bitter niet, maar scherper en speceryagtiger, dan die van Wynruit, waar mede zy gelyk gereekend worden; of van (z) *Santonicum*, in welker plaats zy menigmaal gegeven zyn.

TAPSI BARBATI, *seu Verbasci folia, flores: Verbasci maris latifolii lutei. C. B.* Wolkruid; de bladeren en bloemen 'er van.

Dit kruid ontmoet men aan de kanten der wegen, en onder heggen: het is geheel en al bedekt met zagte donzige bladeren, en brengt lange steelen voort met geele bloemen, die in July bloeijen. De smaak ontdekt eene lymige hoedanigheid in hetzelve, en hierom staat het aangepreezen als een verzagtend middel, en wordt op sommige plaatsen in hooge achtinge gehouden in teeringen. De bloemen van Wolkruid hebben eene aangenaame honichagtige zoetheid; en een uittreksel, met verbeterden Geest van wyn uit dezelve gemaakt, smaakt uitsteekend aangenaam.

TARAXACUM, Zie DENS LEONIS;

TARTARUM [L. E.], Wynsteen is eene zoute zelfstandigheid, die, van sommige wy- nen opgeworpen, aan de zyden en den bodem der vaten hecht: zy is van eene roode of witte kleur, en meer of min vuil of schuimig, naar de hoedanigheid en kleur van den wyn; de witte wordt gemeenlyk aangemerkt als de zuiverste: in beide soorten wordt de zodanige, die zuiver, vast, eenigzins doorschynend, en van buiten met kleine blinkende krystallen bedekt is, voor beeter gehouden, dan die gaat-agtig, schuimig, ondoorschynend en min glanzig zyn. Op deze zelfstandigheid, hoewel, waaragtig zout, doet koud water naauwelyks eenige werking; de zuiverste soorte, of die door kunst gezuiverd is, vereischt vierentwintigmaal deszelfs gewigt van kookend water om in te ontbinden: de ontbindingen van beide soorten van Wynsteen gaan zonder kleur door den teems, en schieten, in de koude, tot kleine, witte, halfdoorschynende krystallen. Alle zodanige aarden, die in Azyn en loogzouten ontbonden worden, maaken den wynsteen gemakkelyker ontbindbaar in water: hierom gebruiken de Bereiders te *Montpelier*, naar men zegt eene zekere soorte van aarde, om deszelfs ontbinding te bevorderen, met eenige byzondere behandeling, om ze tot grooter krystallen te doen schieten. En deeze byvoeging kan eene groote verandering in het zout maaken, in zoverre, dat de beste soorten van witten wynsteen, in veele gelegenheden mogelyk beeter zyn, dan de gemeene krystallen. De kragten van wynsteen zyn, die van een zagt, verkoelend, openend, open lyf maakend Geneesmiddel. Van een half once tot een once ingenomen, wordt het een zagt, hoewel doorwerkend buikzuiverend middel bevonden: *Angelus Sala* verhaalt, dat hy geneezen is van een gewoonelyk koliek, door eenigen tyd zich zelve te puurgeeren met zes drachma's van het ruuwe zout, na dat verscheidene andere Geneesmiddelen te vergeefs beproefd waren. Over de Bereidingen van Wynsteen zie het *III. Deel, het VIII. Hoofst.*

de

(y) *Antelmintica.* (z) Een soort van Wurmkruid.

de 7: *Afd.* Dit zout is ook een inmengsel in het gemene trekfel van Zenebladeren (a), in het saamgesteld poeder van Zenebladeren (b) [L.], en wordt gebruikt om sommige metaalagtige lichaaften te ontbinden, of te verbyten, byzonderlyk Spiesglas (c), waar van het met eene sterke braaking verwekkende (d) hoedanigheid bezwangerd wordt.

TELEPHIUM, Zie CRASSULA.

TEREBINTHINÆ. Terpenthyne; harsagtige sappfen uit zekere boomen getrokken. 'Er zyn vier foorten van Terpentyn, zoo als men ze in de Winkels onderscheidt.

TEREBINTHINA CHIA, five CYPRIA [L. E.]. Terpentyn van *Chio*, of van *Cyprus*.

Deeze heeft omtrent de dikte van dikken honich, is zeer taai, helder en byna doorschynend, van eene witte kleur, met eenen weerschyn uit den geele, en dikwyls uit den blaauwe: zy heeft een heeten, prikkelenden, bitteragtigen smaak; en eenen welriekenden reuk, die veel aangenaamer is, dan van de andere Terpentynen.

Dit sap is het voortbrengsel van de *Terebinthus vulgaris*. C. B. de gemeene Terpentynboom, een altoos groene boom of heester, welke in de warmer luchtstreek van zelfs groeit, en de koude van de onze kan verdraagen. De Terpentyn, die ons gebragt wordt, wordt getrokken uit boomen, die op de Eilanden groeijen, welke naam zy draagt, door den stam en de takken te wonden, kort na dat de knoppen uitgebott zyn: het sap vloeit 'er helder, als water, uit, en verdikt allengs tot die steevigheid, waarin wy ze krygen. Een diergelyk sap, dat in de Oosterische Landen uit deezen boom vloeit, met een langzaam vuur verdikt, is van veel gebruik, als een kaauwmiddel (e), by de Persiaansche Juffers; die (gelyk *Koempfer* ons bericht) het zelve geduurig kaauwen, om de tanden vast te maken, den adem te verzoeten en den eetlust te bevorderen.

(a) *Infusio communis senæ.* (b) *Pulvis compositus senæ.* (c) *Antimonium.* (d) *Impregnatio emetica.* (e) *Masticatorium.*

TEREBINTHINA VENETA [E.]. Veneetische Terpentyn.

Deeze is doorgaands dunner, dan een van de andere foorten, van eene helder witte, of bleek geelagtige kleur, eenen heeten, prikkelenden, bitteragtigen onaangenaamen smaak, en eenen sterken reuk, zonder iets van den fynen speceryagtigen geur van die van *Chio*.

De oprechte Veneetische Terpentyn wordt verkreegen van de *Larix folio deciduo conifera*. J. B. de Lorckenboom, een groote boom, die in grooten overvloed op het *Alpische* en *Pyreense* gebergte groeit, en niet zeldzaam is in de *Engelsche* tuinen. Het geen men gemeenlyk in de winkels, onder den naam van *Veneetische Terpentyn* ontmoet, komt uit *Nieuw Engeland*; doch van welken boom het een voortbrengsel is, daar van hebben wy geen zeker bericht: de beste foorten derzelve verschillen in 't uiterlyk aanzien en hoedanigheid niet veel van de oprechte foorte, boven beschreven.

TEREBINTHINA ARGENTORATENSIS. [L. E.]. Straatsburgsche Terpentyn.

Deeze, gelyk wy ze gemeenlyk krygen, is van eene middelfoortige dikte tusschen de twee voorgaanden, doorschynender; maar zoo taai niet, als een van die beiden; derzelve kleur is geelagtig bruin. Derzelve reuk is zeer welriekend, en aangenaamer, dan van een der andere Terpentynen, uitgenomen die van *Chio*; in smaak is ze de bitterste, doch de minst scherpe.

Deeze hars wordt uit de twee foorten van *Denneboomen* bladz. 72. gemeld, verkreegen; welke de overvloedigste en mogelyk de eenigste zyn, die in *Enropa* van zelfs groeijen. 'Er is nog een andere, wiens hars veel beeter is, dan de gemeene Terpentynen, en somtyds van buitenslands tot ons gebragt wordt, onder den naam van *BALSAMUM CANADENSE*. Deeze foorte is de *Abies minor*, *pectinatis foliis*, *Virginiana*, *conis parvis subrotundis* *Pluk.* *Virginische* of *Canadische Denneboom*;

boom; welke hoewel niet natuurlijk in dat land zynde, nogthans bevonden is, de selste koude van het zelve te kunnen verdraagen.

TEREBINTHINA COMMUNIS, [L. E.]. Gemeene Terpenthyne.

Deeze is de grofste, zwaarste, en, in reuk en smaak, de onaangenaamste van alle soorten: zy heeft omtrent de dikte van honich, en is van eene ondoorfchynende bruinagtig witte kleur.

Deeze wordt van de *Pinus Sylvestris* van C. B. verkreegen; dat is de wilde Pynboom; een laage leelyke boom, die in veele deelen van *Europa* gemeen is: Deze boom is zeer harsagtig, en aan eene ziekte onderworpen, door den overvloed en buitenvatigheid (f) van zyne hars; in zoo verre, dat hy zonder behoorlyke ontlasting, zwelt en barit. Het sap, dat uit den boom vloeit, wordt in groeven, in de aarde gemaakt, opgevangen, en naderhand van de grover onzuiverheden gereinigt, door kleinzingen in teenen korven.

Alle deeze sappen leveren, in het distilleeren met water, eene sterk doordringende wezendlyke Olie uit; terwyl 'er een brofse smaa-kelooze hars overblyft. Wat derzelve geneeskragten betreft; zy bevorderen de pis, zuiveren de vaten, die betrekking op der zelve ontlasting hebben, en vaagen inwendige zweeren, in 't algemeen, af: en sterken ter zelve tyd, gelyk andere bittere heete zelfstandigheden doen, de spanning der vaten: zy hebben een groot voordeel boven de meeste andere scherpe pisdryvende middelen (g), dat zy zagtelyk open lyf maaken. Zy worden voornaamelyk aangepreezen in Zaadloopen, den witten vloed, en diergelyken; en door fommigen in graveel pynen: wanneer deeze laatsten voortkomen uit zand, of graveelgruis, door slymige vogten tot eenen klomp gemaakt, zoo bevordert de Terpenthyne, door het slym te ontbinden, de ontlasting van het zand; maar als 'er een steen gevormd is, kan ze geen dienst doen, en prikkelt, of ontsteekt de deelen maar, zonder vrugt. In alle gevallen, die met ontsteeking verzeld gaan, moet men

zich van deeze sappen onthouden; dewyl dit toeval door dezelve vermeerderd en niet zelden veroorzaakt wordt. Het is opmerkelyk, dat de Terpenthyne enen violet reuk aan de pis geeven, kort nadatze ingenomen zyn; en dat ze zelfs deeze uitwerking hebben, schoonze alleen uitwendig aan de uiterste leden worden toegepast; byzonderlyk de Veneetsche soort.

Deeze wordt voor de sterkste gehouden, als een pisdryvend en afvaagend middel; en die van *Cbio* en *Straatsburg*, als versterkende middelen: de *Straatsburgsche* is een innengsel in de kwiksilver pillen, en *Locatelli's* balsam; en die van *Cbio* in de *Mubridaat* en de *The-riaca* [L.]. De gemeene Terpenthyne, als de leelykste zynde, wordt zelden inwendig ingegeeven. Derzelve voornaamste gebruik heeft plaats by de Hoefstuits in pleisters en zalven; en tot het distilleeren van Olie, of zogenaamden Geest. De gifte van deeze sappen is van een scrupel tot anderhalf drachma: zy worden gemakkelykft ingenomen in de gedaante van een slixbrok (b), of in wateragtige vogten ontbonden, door middel van een door van een ey, of slym. Van de gedistilleerde Olie zyn weinige droppelen genoeg voor eene gifte: dit is een zeer kragtig, prikkelend, afvaagend pisdryvend middel, welk het gestel dikwerf grootelyks verhit, en de grootste omzigtigheid, in het in te geeven, vereischt.

TERRA JAPONICA, Zie **JAPONICA**.

TERRA LEMNIA & SILESIACA, Zie **BOLUS**.

THAPSIÆ folia: *Thapsie sive turbit* *garganici semine latissimo*. J. B. Doodelyke krooten, Basterd-turbith; de Wortel 'er van.

Deeze plant draagt haaren naam niet ten onrechte; want eene kleine gifte 'er van werkt met het uiterste geweld, zoo wel naa boven, als naa onderen. Zy is geheel vreemd in de winkels, en wordt alleen in de tuinen der Liefhebbers gevonden.

THEÆ

(f) *Extravasatio*. (g) *Diuretica*. (b) *Bolus*.

THEÆ folio [E.] Thee; de bladeren van eene heester, (*Thea fructex, folio cerasi, flore rose sylvestris* &c. *Koempf.*) die in *Cbina* geteeld wordt.

De verscheidene soorten van Thee, welken by ons gevonden worden, zyn de bladeren van dezelfde plante, die op verschillende tyden verfaamd, en eenigzins op verschillende wyze behandeld worden: want de kleine jonge bladeren, zeer zorgvuldig gedroogd, zyn de fyne groene Thee; de anderen leveren de grover groene en Theeboe uit. De twee eersten hebben eenen merkelyken geur van violetten; de andere van roozen: de eerste is de natuurlyke reuk der plante; maar de andere, wordt 'er, als *Neumann* aanmerkt, waarfchynelyk door kunst aan gemaakt: sommigen van de Europefche Handelaars, in deeze gerieflykheid, zyn niet onkundig, dat de Theeboe kan nagemaakt worden, door de bladeren van zekere gemeene planten kunftig met den roozen geur te bezwangeren en te verwen. De fmaak van beide foorten is ligt bitteragtig, eenigzins welriekend, en wat *Ipeceryagtig*. De geneeskragten, aan deeze bladeren toegelchreven, zyn veelvuldig genoeg, fchoon weinigen derzelve een goed fundament hebben: ook kan men weinig meer verwagten van de gemeene trekfels, dan van een affpoelend middel, dat aangenaam is voor het gehemelte en de maag: de pisdryvende, zweetverwekkende en andere kragten (*i*), waar van ze vermaard geweest zyn, bestaan meer in de veelheid van warm vogt, dan in eenige byzondere hoedanigheden, welken het van de thee zoude verkryven. In verbeterden Geest van wyn reift van een van beide foorten, niets in het distilleeren, op; maar water heft derzelve geur geheel en al op.

THLAPSIS semen: Boeren Mosterd, wilde Kers; het zaad [L.] 'er van.

Twee foorten van *Tblapsi* worden door elkanderen gebruikt; *Tblapsi arvense siliquis latis*. C. B. en de *Tblapsi arvense vaccariae incano folio majus*. C. B. Zy groeijen beiden in 't wilde; maar de laatste overvloediger. Dee-

(i) *Virtutes diuretica & diaphoretica.*

ze Zaaden hebben eenen fcherpen bytenden fmaak, gelyk de gemeene Mosterd, met welke zy in geneeskundige hoedanigheden overeenkomen: derzelve voornaamfte gebruik is als een innengfel in de faamenmengfels, welker naam zy dragen.

THUS MASCULUM, Zie **OLIBANUM**.

THUS VULGARE [L. E.]. Gemeene Wierook; eene vaste broffe hars, die in kleine kluiten of klompen tot ons gebragt wordt, en van buiten van eene bruine of geelagtige kleur, maar van binnen witagtig is, of gemarmerd met witagtige sprenkels; van eenen bitteragtigen fcherpen, niet zeer aangenaamen fmaak, zonder eenigen blykbaaren reuk. Men meent, dat het een voortbrengfel is van den Pynboom, welke de gemeene *Terebinthyn* voortbrengt; en dat het op de oppervlakte van het *Terebinthyn* fap faamenftremt, kort na dat het uit de plant gevloeit is.

Het is een innengfel in *Mithridaat*, de gom pleifter, de versterkende pleifter, en de maag pleifter [L.].

THYMI folia: *Thymi vulgaris folio tenuiore*. C. B. Gemeene Thym; de bladeren [E.].

Deze plant is gemeen in onze tuinen en bloeit in Juny en July. Zy heeft een aangenaamen *Ipeceryagtigen* reuk, en een heeten prikkelenden fmaak; welken zy, door trekkinge, aan verbeterden geest van wyn mededeelt, en, in distilleeringe met water, over zendt: en te gelyk met het water reift 'er een wezendlyke olie, die ten uiterfte heet en prikkelende is, mede op.

THYMI CITRATI folia: *Serpylli foliis citri odore*. C. B. Limoenthym; de bladeren 'er van [L.].

Dit kruid wordt in 't wilde op drooge bergagtige plaatfen gevonden; maar de Winkels worden uit de tuinen voorzien. In fmaak en reuk is het zoo fcherp niet, maar aangenaamer, dan de gemeene thym; in 't byzonder ver-

verschilt de reuk merkelyk, naby koomende aan dien van Limoenen. Zynen geur geeft het, in 't distilleeren, zoo wel aan water, als aan Geest over: met het eerste reist een fraaije wezendlyke Olie op; en de gedistilleerde geest is een aangenaam speceryagtig, hartversterkend vogt, dat voor geen van deeze soorte behoeft te wyken.

TILIAE flores: *Tilia foemina flore majore.* C. B. De kalk- of Lindeboom; zyne bloemen [L. E.].

De Lindeboom is altoos in groote achting geweest, om dat hy zoo spoedig groeit, en eene aangename schaduw geeft; hy bloeit in July en verliest zyne bladeren kort daarna. De bloemen worden meest gebruikt om derzelver lieflyken geur, welken water door opgieting 'er uit trekt, en in distilleeringe opheft. By de Schryvers over de *Materies Medica* hebben ze den naam van een middel te zyn tegen de Vallende Ziekte (*k*), en een soortelyk middel (*l*), in alle soorten van krampen (*m*) en pynen. *Frederik Hoffman* verhaalt, dat hy weet van eene langdurige en gezet wederkerende Vallende Ziekte (*n*), die door het gebruik van een Treksel van deeze bloemen, als thee gedronken, geneezen is.

THYMELÆÆ bacca: *Thymelææ foliis lini.* C. B. Spurgie, Springkruid groote Wolfsmelk; deszelfs beziën, genaamd *grana cnidia*.

TITHYMALI radix: Spurgie; de Wortel 'er van.

Verscheidene soorten van Spurgie worden 'er in de lysten der Enkele Geneesmiddelen opgeteld. Het COLLEGIE van *Edinburgh* behoudt 'er, in hunne laaste Uitgave, twee (*ESULA MAJOR tithymalus palustris fruticosus.* C. B. Duitse Spurgie; en *ESULA MINOR tithymalus foliis pini.* C. B. pyn spurgie;) Doch de beide COLLEGIEN, zoo wel dat van *Edinburgh*, als dat van *Londen*, hebben ze nu alle verworpen.

De Spurgies en *Grana Cnidia* zyn zeer scherpe, prikkelende, buikzuiverende middelen, en werken met zoo veel geweld, dat ze ten eenemaal onbekwaam 'zyn tot inwendig gebruik.

TINCAR, Zie BORAX.

TORMENTILLÆ radix: *Tormentilla sylvestris.* C. B. Tormentil, of Zevenblad; de Wortel 'er van [L. E.].

Zevenblad wordt in 't wilde in de bosschen en op de gemeene Weiden gevonden: het heeft lange slappe steelen, die doorgaands zeven lange smalle bladeren, aan een lid byeen gevoegd, dragen; de wortel is gemeenelyk gekronkeld en met knopen voorzien, van eene zwartagtige kleur van buiten, en roodagtig van binnen. Deeze wortel heeft een wrangen saamentrekkenden smaak, verzeld van eene geringe soorte van speceryagtigen geur; het is een van de aangenaamste en kragtigste saamentrekkende middelen uit de Plantgewassen, en wordt met goed gevolg, in alle gevallen, waar geneesmiddelen van deezen rang te pas komen, gebruikt. Het wordt meer gebezigd, zoo wel in onbereide Voorchriften, die op staande voet gereed gemaakt worden, als in Winkel saamenmengfels, dan eenig van de andere sterk saamentrekkende plantgewassen: het is een innengsel in de twee saamengestelde poeders van bolus [L.] de twee poeders en het Slikmiddel van Waterlook (*o*) [L.], het saamengesteld witte kooksel [E.] en het Japanisch Conferf (*p*) [E.]. Een Afireksel met verbeeterden Geest van wyn 'er van gemaakt, bezit alle de saamentrekkende kragt en den geur des wortels, en verliest, in het verdikken, niets van een van beiden.

TRAGACANTHA, Zie GUMMI TRAGACANTHÆ.

TRICHOMANIS folia: *Trichomanis sive polytrichi officinarum.* C. B. Engelich Vrouwenhaar; de bladeren 'er van [L. E.].

Dit

(*k*) Antepilepticum. (*l*) Specificum. (*m*) Spasmi. (*n*) Epilepsis Chronicalis. (*o*) Electuarium scordis. (*p*) Confectio Japonica.

Dit is een van die kruiden, welken, om de kleinheid en fynheid hunner steelen, haaragtigen, of Hairkruid genoemd worden: het wordt op verscheidene plaatsen van *Engeland* in 't wilde, op oude muuren, en in beschaduwde plaatsen gevonden. De bladeren hebben eenen slymigen, zoetagtigen, eenigzins saamentrekkenden smaak, zonder eenigen byzonderen geur: zy worden nuttig geacht in Borstziekten, die uit dikheid en scherphheid der vogten ontstaan; en ze worden insgelyks daar voor gehouden, dat ze de borstontlasting van taai slym bevorderen, en verstopheden van de Ingewanden openen. Gemeenlyk worden ze in trekfel of kookfel, met byvoeging van een weinig zoethout, voorgeschreeven. Een syroop van dezelve gemaakt, heeft menigmaal de plaats vervuld van die, welke van het ware Venus-haar, of Steen-ruit (*q*) gemaakt wordt. Sommigen hebben een nog beeter koop innengfel in de plaats gesteld, en mogelyk niet veel tot nadeel van het geneesmiddel; dewyl beide de Vrouwen hairen weinig meer, dan een slymig sap uitleeveren, dat heel zeer naar dat gelykt, welk men gebruikt. De fyroop, die van buitenslands gebragt wordt, heeft een bymengfel van Oranje-bloelem water.

TRIFOLII PALUDOSI folia: Trifolii palustris. C. B. Water klaver, Poel drieblad; de bladeren 'er van [L. E.].

Deeze plant groeit in 't wilde op vogtige en moerassige plaatsen: zy heeft drie eyronde bladeren, staande op eenen steel, die uit den wortel uitschiet; derzelver smaak is zeer bitter, en eenigzins walgende. De Waterklaver is een kragtig openend en ontfluitend middel, welk de vloeibaare afscheidingen bevordert, en als het rykelyk ingenomen wordt, zagtelyk open lyf maakt. Het heeft onlangs groote achting verworven in scheurbuikagtige en kropagtige Ziekten (*r*): en deszelfs goede uitwerkingen, in deeze gevallen, zyn door de ervarenheid bevestigd; terwyl ongemakken van de huid zyn wechgenomen, door een trekfel van de bladeren, tot de hoeveelheid van een

pint daags gedronken, met behoorlyke tuschenpoozingen, en eenige weeken daar mede aangehouden. *Boerbaave* verhaalt, dat hy door het drinken van het sap, met wey vermengd, van de Jicht bevryd is geworden.

TRISSAGO, Zie CHAMÆDRYS.

TRITICI farina, amyllum, furfur: Tritici vulgaris glumas triurando deponentis. J. B. Wyt, Tarwe; het meel, of de bloem, en Styffel [L. E.] (van het meel bereid, door weeking met ververiching van water) en Zemel [E.].

Tarw, of Wyt, een algemeen Artikel van ons voedsel, is lymiger, en voedt sterker, dan de meeste andere soorten van graan. De Bloem, of de Styffel, die 'er van bereid wordt, maakt met water eene zagte lymige Zelfstandigheid, welke met goed gevolg in Buikloop (*s*), en Roodelopen (*t*) ingenomen is. Styffel is een innengfel in het saamgestelde poeder van *Tragacanth Gom*, en de witte Borst-koekjes [L.], en geeft den naam aan een Borstsyroop (*v*) [E.].

Zemel bevat, behalven den bast of de schil van de Tarwe, een gedeelte van derzelver meelagtige stoffe: en dit is zoo lymig niet als die van de fyne bloem, en wordt onderfeld eene afvaagende hoedanigheid te hebben: daarom worden niet zelden trekfels van Zemel, tot dat einde, uitwendig gebruikt, en somtyds ook inwendig ingenomen.

Brood, dat zorgvuldig gerooft is, in water getrokken, of zagtelyk gekookt, deelt aan 't zelve een donkere kleur, en eenen genoegzaam saamentrekkenden smaak mede.

Dit vogt, als een' gemeenen drank genomen, heeft wel eens goeden dienst gedaan, in eenen slappen en zwakken staat van de Maag en Darmen; en in galagtige braaking en afgang, of het Bort (*x*): Voorbeelden van verscheidene gevallen van deeze soorte, door het zelve geneezen, zonder eenig ander geneesmiddel te gebruiken, worden in de *Proeven van Edinburgh* (*y*) verhaald.

TU.

(*q*) *Adiantum verum.* (*r*) *Morbi scorbutici & scorbutici.* (*s*) *Diarrhoea.* (*t*) *Dysenteria.* (*v*) *Elegma.*
(*x*) *Cholera Morbus.* (*y*) *Essays of Edinburgh.*

TUNICA, Zie CARYOPHYLLUS HORTENSIS.

TURPETHUM, *sive Turbith* [E.] Turbith wortel; het bastagtig gedeelte van den wortel, van eene Indiaansche *Convolvulus*, welke ons overgebracht wordt in langwerpige stukken, van eene bruine, of aschgrauwe kleur van buiten, en witagtig van binnen: de beste is zwaar, niet gerimpeld, ligt te breeken, en ontdekt eene groote hoeveelheid van harsagtige stoffe voor 't bloote oog: zyn smaak is in 't eerst zoetagtig; maar een weinig gekaauwd zynde wordt hy scherp, prikkelend en walgend. Deeze wortel is een buikzuiverend middel (z), maar niet van het veiligste soorte: de harsagtige stoffe, waar in zyne kracht bestaat, blykt zeer ongelyk in den zelve verspreid te zyn, in zoo verre, dat sommige stukken van een scrupel tot een drachma ingenomen, geweldig purgeeren; terwyl anderen, in grooter giften, naauwelyks eenige uitwerking in 't geheel hebben. Een Uittreksel, van den wortel gemaakt, is gelykformiger in sterkte, hoewel niet beeter, of evenaarende met buikzuiverende middelen, die gemeener zyn in de winkels.

TUSSILAGINIS *sive farfaræ folia, flores: Tussilaginis vulgaris*. C. B. Hoef-blad, Paerds-klaauw, Maartsbloemen; de bladeren en bloemen 'er van [E.].

Dit kruid groeit in 't wilde, op waterige plaatsen, brengende, in February en Maart, geele bloemen voort; deezen vallen schieklyk af, en worden gevolgd van groote rondagtige bladeren, die van onderen haarig zyn: derzelve smaak is kruidagrig, eenigzins lymig en scherpagtig. Dit Hoefblad wordt aangepreezen in hoesten en andere ongemakken van de borst en longen: en de bloemen zyn een innengsel in het Borstkookfel (a), van de *Edinburgsche Apothek*.

TUTIA [L. E.]. Niet, Oogen-niet. Dit is een onzuiver *sublimaat* van Spiauter, of eene kleiagtige zelfstandigheid, die 'er mede

bezwangerd is, in pypwyze stukken gevormd, gelyk de bast van een' boom. Het is maatig hard en zwaar, van eene bruinagtige kleur, en vol van kleine bultjes van buiten; maar glad en geelagtig van binnen: sommige stukken hebben eenen blaauwagtigen weerfchyn, van de kleine bolletjes van spiauter, die door de hitte, in derzelve bergstoffelyke gedaante, opgedreeven zyn. Dit *Niet* is vermaard als een Oogmiddel (b) en menigmaal, als zodanig in Zalven en Oogwaters (c) gebruikt geworden: ook geeft het den naam aan eene Winkel Oogenzalve [L. E.]. Zie het Artikel ZINCUM.

VALERIANÆ HORTENSIS MAJORIS *radix: Valerianæ majoris odorata radice*. J. B. de groote Tuin-Valeriaan Wortel [E.].

Dit is een langwerpige gerimpelde Wortel, met verscheidene Vezels onder aan, van buiten bruinagtig of aschgrauw van kleur, en witagtig van binnen; van eenen speceryagtigen reuk en smaak, nabykomende aan dien van *Nardus*. Hy wordt, als een geneesmiddel aangemerkt, min krachtig gehouden, dan de volgende.

VALERIANÆ SYLVESTRIS *radix: Valerianæ sylvestris majoris foliis angustioribus* Morison. *plant. umbellif.* Wilde Valeriaan Wortel [L. E.]; de smalbladerige soorte, die op opene drooge, bergagtige plaatsen groeit.

Deeze Wortel bestaat uit eene menigte draaden of vezelen, dooreen gestrengeld, en uit een hoofd voortkomende; zy zyn van eene witagtige of bleeke kleur: de reuk 'er van is sterk, als een mengsel van speceryen met stinkende dingen; de smaak onbehaaglyk heet, bitteragtig en eenigzins scherp. Daar is nog een andere wilde Valeriaan Wortel, met breeder bladeren, van eene donkerer en blinkende groene kleur, die men in waterige plaatsen ontmoet. Beide soorten zyn tot hier toe zonder onderscheid gebruikt, en *Linnaeus* heeft ze tot eene soorte saamengevoegd, onder den naam

(z) *Catharticum*. (a) *Decoëtio pectoralis*. (b) *Ophthalmicum*. (c) *Collyria*.